Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

ISSN 1584-4404

humanistica.ro

Imaginea ca obiect de patrimoniu național mobil

Codruța Jucan

How to cite this article:
Jucan, Codruța (2019) *Imaginea ca obiect de patrimoniu național mobil*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 17, pp. 245–253. DOI: 10.5281/zenodo.22966771

© 2019: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

IMAGINEA
CA OBIECT DE PATRIMONIU NAȚIONAL MOBIL

Codruța-Ștefania Jucan

Universitatea „Dimitrie Cantemir" București,
Facultatea de Drept Cluj-Napoca,

Abstract. *THE IMAGE AS AN OBJECT OF NATIONAL MOBILE HERITAGE. The Romanian superficial stipulations regarding the national heritage and the objects implying images create conflicts regarding the evaluation, the protected value, the public versus private and the protection of all those involved. A debate and a project regarding the Heritage Code is still a debate and a project without practical consequences.*

Keywords: *heritage, image, the Heritage Code, value, procedure.*

INTRODUCERE

Prezentul studiu are drept scop analizarea modului în care o imagine poate deveni sau este obiect de patrimoniu, atunci când este încadrată în categoria patrimoniului național mobil, devenind astfel o noțiune reglementată juridic de o ramură de drept care abia în ultimii ani începe să fie nu doar mai atent reglementată, ci și luată în considerare la modul real și concret.

Pentru a putea trece la analiza obiectului prezentului studiu, trebuie mai întâi să facem câteva clarificări terminologice și să stabilim relaționările dintre aceste noțiuni și ceea ce încorporează ele.

Portretul sau imaginea unei persoane sunt noțiuni care pot avea în realitate două înțelesuri, cu conotații mai mult sau mai puțin juridice.

Avem, în primul rând, ideea de imagine în sens larg, ca reprezentând tot ceea ce ține de o persoană, de modalitatea în care acea persoană apare în lume, în reprezentarea celorlalți și a societății *per ansamblu* (Cristea, 2013). Este ceea ce dreptul alege în genere să protejeze, obiectul acestei protecții fiind tocmai dreptul la imagine pe care îl are orice fel de persoană, protecția fiind fundamentată îndeosebi pe prevederile art. 73 și urm. N. C. civ., dar mai ales pe art. 8 CEDO și jurisprudența generată de acest articol.

Anuarul Inst. de Istorie „G. Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. XVII, 2019, p. 245-253

În ceea ce privește sensul restrâns, care are și el implicații juridice, la care ne vom referi de fapt în acest articol, acesta este unul care se referă la imagine ca fotografie, film, clișeu fotografic, înregistrare video sau audio, sau chiar sculptură sau pictură, pe scurt, la imagine ca reprezentare materială a unei anumite persoane, sub orice formă, dar și la informația conținută de acest suport, informație care, la rândul său, contribuie la catalogarea ulterioară a unui obiect ca fiind bun de patrimoniu.

Este, așadar, un sens mai concret, material, și mai puțin abstract și în aparență nejuridic, dar care este supus și el, la rândul său, unei protecții juridice triple, la care ne vom referi în cele ce urmează.

Avem și în acest caz prima formă a protecției, la care ne-am referit mai sus, dreptul la imagine al persoanei reprezentate, dar și al creatorului. La fel cum persoana reprezentată are dreptul la protecția imaginii sale publice prin neîncălcarea în vreun fel a drepturilor sale, în egală măsură și creatorul respectivei imagini în relație cu imaginea, dar și independent de aceasta, are același drept. Este însă un subiect asupra căruia nu vom stărui, deoarece face deja obiectul mai multor studii, unele indicate în bibliografia de mai jos.

Apoi, în al doilea rând, există protecția proprietății intelectuale, cu multiplele sale sensuri și avataruri, în care dreptul aparține creatorului, succesorilor acestuia sau cesionarului/proprietarului actual al imaginii (Roș & Romițan, 2019, p. 5-90).

Nici la aceasta nu ne vom referi, pentru că mai mult decât ideea și protejarea acesteia, care face în general obiectul protecției dreptului proprietății intelectuale, ne preocupă în cadrul prezentului studiu protecția juridică sub aspectul valorii sale de patrimoniu cultural sau istoric. Atât fotografia, cât și filmul sunt atât imagine, cât și suport, materie concretă. Ceea ce dorim să tratăm în acest excurs este obiectul în sine, materia care încorporează imaginea și situațiile în care aceasta ar beneficia sau beneficiază de protecție juridică, tipul acesteia, legăturile cu imaginea reprezentată, importanța culturală a acestora ca parte integrantă a patrimoniului cultural național mobil, beneficiind de o protecție specială.

PROTECȚIA JURIDICĂ A IMAGINII – OBIECT DE PATRIMONIU

Așa cum am observat anterior, avem de-a face cu o multitudine de drepturi și obligații corelative, dar și de înțelesuri care privesc aceste aspecte referitoare la imagine și suportul acesteia. În tot acest ansamblu de drepturi care se suprapun sau coexistă în paralel, pot să apară momente în care între ele se ivesc conflicte de natură juridică. Mai explicit, trebuie să stabilim ce anume protejăm, în momentul în care intră în concurență mai multe drepturi protejate sau mai multe norme juridice, cu obiect distinct de protecție. Spre exemplu, putem alege să protejăm imaginea persoanei, dreptul la imagine al acesteia. Sau poate fi pus în discuție dreptul de proprietate intelectuală, respectiv dreptul de autor, dreptul la nume sau diverse alte

drepturi subsecvente aparținând succesorilor autorului. Putem discuta, de asemenea, despre semnificația imaginii, despre valoarea istorică și documentară a acesteia, despre valoarea artistică sau științifică, toate în relație cu aspectele de patrimoniu adiacente obiectului propriu-zis. În fine, mai putem discuta despre protecția juridică a suportului pe care se află imaginea. Această protecție este, pe de o parte, o protecție tipică acordată unui drept de proprietate, la care se adaugă însă aspectele care rezultă din valoarea culturală a imaginii sau bunului respectiv.

Protejarea imaginii și fotografiei ca bun mobil, parte a patrimoniului național, reprezintă una dintre problemele tratate în prezentul articol, protecție pe care am încercat să o încadrăm în ansamblul general al dreptului.

Legislația aplicabilă este în principal Legea 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil. Acest act normativ de bază se completează cu norme de drept civil sau penal și de procedură, dar și cu legislație specială, cum este, spre exemplu, Legea 311/2003 a muzeelor și a colecțiilor publice.

Înainte însă de a vorbi despre aceste aspecte, trebuie să subliniem faptul că, în conformitate cu prevederile art. 94 al Legii 182/2000, operele de artă plastică și fotografică, operele de artă decorativă sau de cult, operele cu caracter etnografic, ale meșteșugarilor populari, precum și alte opere create de autori în viață nu pot face obiectul clasării (ca obiect de patrimoniu). Aceste bunuri pot fi exportate definitiv sau temporar fără nicio restricție și nu fac obiectul acestui tip de protecție și nici a prezentului articol.

Art. 1 al. 2 din Legea 182/2000 definește patrimoniul național mobil ca fiind ansamblul bunurilor identificate ca atare, indiferent de regimul de proprietate asupra acestora, care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție; cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali. O astfel de imagine/obiect poate fi încadrată în două categorii.

Prima dintre acestea este categoria tezaur, pentru obiecte cu valoare excepțională pentru umanitate, iar cea de-a doua este categoria fond, care include obiecte cu valoare deosebită pentru România. Pentru aceste obiecte, statul garantează proprietatea și asigură protejarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil.

Art. 3 al. 1 din același act normativ, menționat mai sus, stabilește ce anume poate include patrimoniul național mobil, care este alcătuit, așadar, din bunuri cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman și ale contribuției românești, precum și ale minorităților naționale la civilizația universală.

Așadar, în aceste categorii putem să le identificăm și pe cele care prezintă interes pentru această expunere. Subliniem că o fotografie sau un film poate deveni obiect de patrimoniu, prin prisma aceste definiții, și dacă, deși lipsită de valoare

artistică sau cinematografică, spre exemplu, are, datorită persoanelor sau evenimentului sau a ceea ce reprezintă eventual, valoare ştiinţifică sau tehnică, istorică, documentară sau oricare dintre categoriile mai sus expuse.

Imaginea poate fi, aşadar, legată şi protejată ca obiect de patrimoniu, fiind înglobată în următoarele categorii de bunuri, dintre cele protejate de lege:

1. Bunuri istoric-documentare (aşa cum le defineşte al. 2 mai sus menţionat)
   „c) mărturii materiale şi documentare privind istoria politică, economică, socială, militară, religioasă, ştiinţifică, artistică, sportivă sau din alte domenii;
   f) obiecte cu valoare memorialistică;
   i) fotografii, clişee fotografice, filme, înregistrări audio şi video."
2. Bunuri cu semnificaţie artistică;
3. Bunuri de importanţă ştiinţifică.

ASPECTE PROCEDURALE

Stabilirea dacă o imagine face parte dintre bunurile culturale mobile parte a patrimoniului se face printr-o procedură specială, care poartă numele de clasare (Hosu, Duțu & Bocşan, 2018, p. 104-107). Această procedură poate fi demarată din oficiu pentru anumite categorii de bunuri sau la solicitarea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, proprietare ale bunului.

Procedura clasării presupune efectuarea unui raport de expertiză, întocmit de experţi sau specialişti acreditaţi. Acest raport poate fi contestat în termen de 10 zile. Expertizarea valorică este o procedură extrem de problematică, din cauza mai multor motive asupra cărora vom reveni ulterior.

În baza raportului de expertiză, se propune clasarea către Comisia Naţională a Muzeelor şi Colecţiilor.

Aprobarea este dată de Ministrul Culturii, prin ordin de ministru, într-un termen de maximum 3 luni de la declanşarea procedurii.

Ca urmare a procedurii, se emit certificatul de clasare şi fişa standard ale obiectului (Ministerul Culturii), care nu trebuie confundată cu un titlu şi nu constituie titlu de proprietate.

În consecinţă, fotografia, clişeul, filmul se înscriu în Inventarul patrimoniului cultural naţional mobil, în una dintre cele două categorii, care au fost amintite[1].

Informaţiile, cu excepţia bunului şi a imaginii acestuia, sunt confidenţiale, astfel că datele proprietarului sau ale posesorului nu sunt publice.

Evident, este posibilă şi operaţiunea simetrică, respectiv declasarea. Aceasta poate să intervină în situaţii concrete, în care bunul este distrus sau deteriorat grav, expertiza care a dus la clasare fiind invalidată etc.

[1] Baze de date: Institutul Naţional al Patrimoniului. (f. d.), Muzee şi colecţii din România (2019, 29 mai), Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Naţional (2017).

Art. 23 din același act normativ menționat mai sus stabilește obligații multiple pentru proprietarii acestor bunuri, legate de conservarea, depozitarea, utilizarea, accesul specialiștilor, cu reguli speciale privind conservarea acestor obiecte de patrimoniu.

SANCȚIUNI

Reglementarea contravențiilor sau infracțiunilor se face în cadrul Cap. IX al Legii 182/2000, dar şi în Codul penal (Hosu, Duțu, & Bocşan, 2018, p. 198-228).

Există o serie de fapte care presupun săvârșirea unui delict, sancționat inclusiv contravențional (cu titlu de exemplu, omisiunea de comunicare a pierderii, distrugerii, furtului, nerespectarea obligației de predare a obiectului găsit întâmplător, neîndeplinirea obligațiilor legale de către proprietar, nerespectarea prevederilor legale incidente în vânzări, realizarea de reproduceri fără acord etc.).

Amenzile sunt stabilite (evident, distinct pentru fiecare dintre cazuri) de la un minimum de 2000 lei la un maximum 24.000 lei, cu limite actualizabile prin hotărâre de guvern.

Anumite fapte sunt clasificate drept infracțiuni. Cu titlu de exemplu, indicăm aici executarea de copii în scop comercial, executarea de falsuri în scop comercial sau pentru expunere, degradarea sau distrugerea unui astfel de bun, export ilegal, nerespectarea regimului bunurilor de patrimoniu din străinătate sau executarea unor lucrări de restaurare sau conservare în mod nelegal. În funcție de gravitate şi cazurile concrete, sancțiunile variază (între 1-3 luni sau 1-5 ani închisoare etc.).

Independent de sancționare, bunurile furate, dispărute etc. sunt clasificate distinct în baze de date speciale[2].

Există, de asemenea, norme speciale privind restituirea bunurilor culturale, care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru UE sau al României. Ele au fost implementate în legislația internă prin modificările aduse de Legea 182/2000 prin Legea 123/2017, care transpune Directiva 2014/60/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 15 mai 2014 privind restituirea obiectelor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru şi de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1.024/2012 (Reformare), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L, nr. 159 din 28 mai 2014. Aceste norme instituie proceduri speciale de restituire şi organisme cu atribuții în acest sens (Hosu, Duțu, & Bocşan, 2018, p. 110-114).

REGULI DE TRANSMITERE A DREPTULUI DE PROPRIETATE

Rezultă din cele menționate anterior că, în multe situații, nu statul sau instituții ale statului sunt titularii dreptului de proprietate asupra acestor bunuri. Există, aşadar, situații în care bunurile aparțin unor persoane fizice sau juridice.

[2] Bază de date: Institutul Național al Patrimoniului, colectivul CIMEC (2019, 17 mai).

Evident, sunt cazuri sau momente în care proprietarii de drept ai bunurilor doresc înstrăinarea lor. Dar aceasta nu este posibilă pur şi simplu, respectiv nu se poate face ca o tranzacție simplă, patrimoniul având un regim juridic special.

Statul are un drept de preempțiune stabilit prin prevederile art. 36 şi urm. coroborate cu art. 35 al. 7 din Legea 182/2000, astfel că orice fel de vânzare trebuie comunicată Ministerului Culturii, care are un termen de exercitare a acestui drept de maximum 30 de zile, urmând a se negocia valoarea.

O altă modalitate de transmitere a dreptului de proprietate este transmiterea succesorală, care urmează regulile de drept comun, cu excepția taxării. În situația bunurilor de patrimoniu, doar moştenitorii rezervatari sunt scutiți de taxe succesorale, restul succesorilor nebeneficiind de aceste facilități.

ASPECTE PROBLEMATICE. ÎNTREBĂRI

Evident, deşi în aparență reglementările par clare sau uneori chiar suficiente, la fel ca în multe cazuri, apare un fenomen specific deja legislației româneşti: norme lacunare sau contradictorii, norme superficiale, reglementări insuficiente sau vagi, neclare, care permit sau chiar încurajează eludarea legii.

Fără a încerca să cuprindem în prezentul studiu toate aspectele posibile, dorim să aducem în atenția cititorului câteva chestiuni care sunt, în mare măsură, la stadiul de întrebări – semnale de alarmă şi mai puțin răspunsuri sau măcar aspecte în curs de soluționare.

Astfel, una dintre probleme este valoarea şi evaluarea acestor bunuri. Evident, trebuie făcute, în anumite situații, evaluări şi stabilite valori pentru ele. O asemenea operațiune ridică o serie de probleme, cum ar fi: cine stabileşte valoarea şi care sunt criteriile după care se stabileşte această valoare, care este în fond această valoare corectă şi concretă, existând, evident, probleme în a cuantifica în bani obiecte de o importanță inestimabilă, cel mai frecvent.

O problemă şi mai complicată este cea privitoare la un unicat. În condițiile în care oricum bunurile de patrimoniu nu pot fi evaluate prin prisma materialului, ci sunt aspecte subiective sau de valoare artistică, cu atât mai mult se complică situația când avem de-a face cu bunuri care sunt unice (exemplu, fotografia originală şi unica surprindere pe pelicula fotografică a unei persoane sau, similar, o înregistrare unică sau un portret sculptat unicat etc.). Este, aşadar, o chestiune problematică o astfel de evaluare şi stabilirea valorii unui astfel de artefact, unic. Mai mult, cum se poate stabili cuantumul despăgubirilor pentru distrugerea unor astfel de bunuri este, iar, un aspect dificil. Se mai pune şi întrebarea deteriorării unui unicat şi a evaluării acestuia, în contextul în care deteriorarea nu poate fi, de fapt, cuantificată procentual (o deteriorare a unui obiect unicat nu poate fi supusă unei matematici în care se cuantifică suprafața afectată, scăzându-se apoi ca valoare). O parte a acestei discuții este deja începută în mediul istoric al romaniştilor, fără ca întrebărilor lansate să le parvină multe răspunsuri din partea legiuitorului (Bărbulescu, 2016).

Discuții interesante ridică și chestiunile privitoare la evaluarea unui fals sau a unei copii. Evident, un atare obiect nu are valoarea originalului sau a unicatului. Dar ele nu sunt lipsite de valoare. Până la urmă, orice fel de obiect are o valoare, poate avea calități proprii, iar modalitatea de stabilire a valorii acestuia este, din nou, dificil de ales și stabilit.

O altă chestiune care poate fi discutată este eficiența protecției juridice acordată acestor bunuri, în actuala reglementare. Avem astfel de cazuri din păcate, unele celebre, altele trecute sub tăcere. Spre exemplu, o problemă serioasă o prezintă situația bunurilor mobile care nu sunt încă clasate, care nu au intrat în baza de date oficială, ceea ce face tranzacționarea lor deosebit de obscură pe volatila piață (în mare parte, neagră) a bunurilor de patrimoniu. Este, spre exemplu, cazul unui lot de 88 de tablouri (după alte surse, 96 tablouri), identificate la târgul de vechituri de la Negreni, județul Cluj, în 2014. Dintre acestea, au fost identificate nouă piese ca fiind picturi de pictorii Dărăscu, Demetrescu și Ciucurencu (deci de clasat), restul fiind în curs de expertizare[3]. O parte dintre aceste lucrări (portrete, dar și peisaje), cele identificate, nu păreau a figura în nicio bază de date la acel moment.

Ne întâlnim frecvent și cu neglijența cu care sunt tratate aceste bunuri, exemplul tragic fiind cel al studiourilor Sahia, societate intrată în insolvență în toamna anului 2016, arhiva sa fiind o vreme complet dispărută, iar apoi descoperită într-o stare de degradare avansată, într-o pivniță fără niciun fel de amenajare, ceea ce a făcut ca unele dintre peliculele aflate în depozit să se degradeze iremediabil[4].

Dincolo de aceste aspecte mai materiale, mai prozaice poate, avem un conflict între dreptul la imagine al persoanei, care poate fi publică (mai atentă la chestiuni de imagine) sau privată (care poate nu dorea expunerea sa) și chestiunile care apar odată cu apartenența bunului la patrimoniul național, ceea ce presupune publicitate imaginii. De asemenea, poate să apară un conflict între dreptul la imagine al persoanei și apartenența bunului la patrimoniul național, sub aspectul informației furnizate de bunul respectiv, cu privire la un eveniment sau o persoană (informație pe care poate protagonistul nu o dorește publică). În ambele cazuri, exemplele pot consta în fotografii sau filmări unicat sau cu valoare de patrimoniu. Tot în ambele cazuri, apare un conflict, dificil de gestionat aici, între privat și public, unde publicul rezidă tocmai în calitatea de bun de patrimoniu. Bunul în discuție poate fi sub aspect artistic sau tehnic total inferior, dar, prin imaginea imprimată și valoarea istorică a acesteia, fotografia poate fi bun din patrimoniul național. Informația furnizată de bunul respectiv (pentru cercetarea istorică, pentru cunoaștere în general, pentru conturarea imaginii de sine a umanității) este mai

[3] Știrea a apărut, prezentată aproape identic, în mai multe surse media la data respectivă, printre cele mai de încredere surse fiind Dumitrescu (2014a, 2014b, 13 octombrie) sau „96 de tablouri ...” (2014, 13 octombrie).

[4] Informații despre această arhivă apar fragmentar în media acelui interval de timp, cum ar fi, spre exemplu, în Popovici (2016, 18 iulie).

importantă decât alte aspecte, care trec în plan secundar. Spre exemplu, moștenitorii unei personalități pot fi împotriva expunerii unei imagini/fotografii, a unui documentar sau a unui film artistic, care prezintă realitatea autorului (realitate care nu convine imaginii promovate despre acea persoană), expunere care la rândul său este o parte a patrimoniului.

Multiple probleme deschide viitorul acestei protecții în era digitală pe care o trăim și care devine tot mai accentuată, eră în care unele chestiuni rămân sau sunt relativ clare, cum ar fi valoarea artistică protejată, semnificația etc., dar altele încă nici nu au fost discutate (spre exemplu: valoarea suportului inițial în prezența atâtor replici fidele, rapiditatea și generalizarea răspândirii, controlul tot mai redus care apare odată cu această generalizare etc.).

Legislația este și rămâne încă nepregătită pentru toate acestea.

CONCLUZII

Nu putem decât spera o protecție juridică în viitoarea legislație, necesar a fi adoptată. De această nevoie sunt conștienți mai ales cei din domeniul patrimoniului (cercetătorii din muzee, institute și universități), dar sunt prea puțin luați în considerare. Un prim pas a fost făcut deja, dar totul a rămas încă la acel stadiu. La data de 29 nov. 2016, prin Hotărârea Guvernului nr. 905, au fost publicate Tezele prealabile ale proiectului Codului Patrimoniului (document fără efecte juridice), după care următoarele guverne nu au mai făcut absolut nimic în acest sens. Se dorește a se întocmi un astfel de cod, dar, după începutul care conturase deja cât de cât un proiect, demersurile nu au mai continuat, munca numeroșilor cercetători, juriști, consultanți, specialiști rămânând fără un rezultat concret deocamdată, pe care îl așteptăm încă.

BIBLIOGRAFIE

96 de tablouri, dintre care unul semnat Nicolae Dărăscu, confiscate de la târgul de la Negreni. (2014, 13 octombrie). Accesat la https://ziuadecj.realitatea.net/eveniment/--131470.html

Bărbulescu, M. (2016). *Arheologia azi, în România*. Cluj-Napoca: Idea.

Bîrsan, C. (2005). *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* (Vol. 1). București: C. H. Beck.

Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național. (2017). Accesat de la http://clasate.cimec.ro/

Cristea, B. (2013, 1). Dreptul la propria imagine, drept al personalității. *Revista Română de Drept Privat*, 87-109

Dumitrescu, A. (2014, 13 octombrie). Cluj: 96 de tablouri, între care unul semnat Nicolae Dărăscu, confiscate dintr-un târg de antichități. *Mediafax*. Accesat de la https://www.mediafax.ro/social/cluj-96-de-tablouri-intre-care-unul-semnat-nicolae-darascu-confiscate-dintr-un-targ-de-antichitati-13379247

Dumitrescu, A. (2014, 13 octombrie). Descoperire de proporții a polițiștilor într-un târg de antichități din Cluj. *Gândul*. Accesat de la https://www.gandul.info/stiri/descoperire-de-proportii-a-politistilor-intr-un-targ-de-antichitati-din-cluj-13379619

Fodor, E.-M. (2017). Looking at Photographs from the Perspective of the Rights of Personality and the European Convention of Human Rights. *Annual Review* (*Yearbook*) - *Series Humanistica, XV*, 285-299.

Hosu, E. G., Duțu, A., & Bocşan, Gh., Duțu, M. (Coord.), Predescu, L. (Coord), & Lazăr, A. (Coord.), (2018). *Protecția juridică a patrimoniului cultural și natural. Volum dedicat Centenarului Marii Uniri și Anului european al patrimoniului cultural.* Bucureşti: Editura Academiei Române & Editura Universul Juridic

Institutul Național al Patrimoniului, colectivul CIMEC. (2019, 17 mai). Accesat la http://furate.cimec.ro./

Institutul Național al Patrimoniului. (f. d.). *Patrimoniul mobil clasat*. Accesat la https://patrimoniu.ro/patrimoniu-mobil/patrimoniu-clasat

Muzee și colecții din România. (2019, 29 mai). Accesat de la http://ghidulmuzeelor.cimec.ro

Popovici, I. (2016, 18 iulie). 40 de ani de film documentar românesc. Pierduta şi regăsita arhivă a Studioului Sahia. *Adevărul.* Accesat de la https://adevarul.ro/cultura/arte/40-ani-film-documentar-romanesc-pierduta-regasita-arhiva-studioului-sahia-1_578c9cb95ab6550cb8f74c36/index.html

Roș, V., & Romițan C. R. (2019). *Proprietatea intelectuală. Legislație, jurisprudență și repere bibliografice*. București: Universul Juridic